

שויון הפה והלב

יוסי שטח

מדוע נקראת הפרשה על שם בלק- שפיו ולבו היו שווים
חמש פרשיות בתורה נקראות בשמות אנשים: נח, יתרו, קורח, בלק ופנחס. לכך
אפשר להוסיף פרשה ששית את "חיי שרה". מובן מדוע קראו שמות על שם
האנשים: נח (איש צדיק), יתרו (חותן משה ויועץ לו), קרח (בני קרח היו גדולים
בתורה, "בני קורח לא מתו" סנהדרין קי"א/א), פנחס (קינא לה'), שרה היא
שרה אמנו. לגבי בלק נשאלת השאלה מדוע נקראה הפרשה על שמו, במיוחד
שהיה לפי חז"ל " שונא יותר מכל השונאים" (מדרש תנחומא). יתר על כן, בלעם
הוא הדמות המרכזית בפרשה. בלעם הוא נביא אומות העולם. בגמרא מוזכר
הביטוי " פרשת בלעם" "משה כתב ספרו וספר איוב ופרשת בלעם", ב"ב יד/א. ()
הנוסח בירושלמי - משה כתב חמישה ספרי תורה וחזר וכתב פרשת בלק ובלעם,
סוטה/ה).

תשובה אחת היא, שעמדה לבלק זכות צאצאיו דוד ושלמה. זאת בהסתמך על
המובא בגמרא " בשכר ארבעים ושניים קורבנות שהקריב בלק מלך מואב –זכה
ויצאה ממנו רות שיצאו ממנה דוד ושלמה". (סוטה מז/א).
ראיתי פירוש חסידי יפה, המובא בשם ר' שמחה בונים מפשיסחה, בלק שהיה
שונא ישראל מובהק, לא הסתיר את שנאתו בעורמה ובצביעות כפי שעשה בלעם,
, אלא היה גלוי בדיבורו. "פיו וליבו היו שווים" ומשום כך זכה שהפרשה תקרא
על שמו.

הווה מתלמידיו של אברהם אבינו

מובא בפרקי אבות (ה,משנה יט): "כל מי שיש בידו שלושה דברים הללו-
מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה דברים אחרים –מתלמידיו של בלעם הרשע.
עין טובה, ורוח נמוכה ונפש שפלה- מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רכה ורוח
גבוהה ונפש רחבה – מתלמידיו של בלעם הרשע"

ה"שפת אמת" הרבה בדרשותיו בפרשת בלק להתייחס למשנה הנ"ל. עין טובה-
מפרש ר"ע מברטנורה, שמסתפק במה שיש לו ואינו חומד ממון אחרים. ראיתי
מובא בשם הרב קוקו זצ"ל שעין טובה היא גם עין אופטימית. רוח נמוכה- ענווה
יתירה, נפש שפלה – זהירות ופרישות מן התאוות. אברהם אבינו – ללמוד ממנו
וללכת בדרכיו. אברהם אבינו עליו השלום היה שלם בשלוש המעלות הללו שבהן
כלולות כל המידות והן השורש למידות הטובות. מי ששלם בהן מתקרב לשלמות
אברהם אבינו.

המשנה מאריכה בתיאור התכונות ובהיפוכן. הרב ישראל לאו שליט"א מבאר את
האריכות והסיבה שהובאו שני הקצוות של המידות בכך שיש גם אמצע. יש
צדיקים יש רשעים ויש בינוניים. בינוני זוהי מדת האמצע והיהודי צריך לשאוף
לעבר הקצה הטוב.

שלוש המידות הרעות של בלעם הן כנגד הקנאה התאוה והכבוד ש"מוציאין אדם מן העולם". עין רעה – שאוהב בצע ועינו רעה במה שיש לאחרים. רוח גבוהה – גאוה. נפש רחבה- בעל תאוה . כל אלו היו בבלעם הרשע.

: מובא בשם הגר"א זצ"ל שעיקר עבודת האדם היא תמיד להתחזק בשמירת המידות. בפרשת בלק לא מנויות מצוות (לפי ספר החינוך: " אין בה אף מצווה") אבל היא מלמדת אותנו על חשיבות השוויון בין הלב והפה ועל הצביעות כמידה מגונה. התייחסות לנושא מובאת במקורות רבים: בפסחים קיג/ב: "שלושה הקב"ה שונא: המדבר אחד בלב ואחד בפה". בסוטה כב/ב: אומר ינאי המלך: אל תתיראו מן הפרושין..אלא מן הצבועים..שמעשהו כמעשה זמרי ומבקש שכר כפינחס" (בפרשתנו מוזכרים זמרי בן סלוא שחטא ופנחס שהרגו). הגמרא ביומא עב/ב מציינת: " כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם" ובמשנה בתרומות ג/ח, " לא אמר כלום , עד שיהא פיו וליבו שווין" . בתהילים טו: "ה' מי יגור באהלך..הולך תמים ופעל צדק ודובר אמת בלבבו".

מפרקי אבות אנו לומדים שכל מי שיש בו עין טובה , נפש נמוכה ורוח שפלה הריהו מתלמידיו של אברהם אבינו עליו השלום.

הנה כי כן , דרך ארץ היא חלק מהתורה ואף קדמה לתורה.